

TEHTÄVÄPAKETTI (LUKIO): KIROTTU MAA

Marko Hautala: Kirottu maa (Haamu 2019) | Kansikuva: Jani Karppi | ISBN 978-952-7100-64-6 | Tehtäväpaketin on laatinut FM, äidinkielen opettaja Jaana Ala-Huissi.

HAAMUN TEHTÄVÄPAKETIT ovat vapaasti käytettävissä opetuskäyttöön. Oman Haamukoulun tuotoksia voi viedä ja katsoa muiden töitä **#haamukoulu** -tunnuksella (esimerkiksi Instagram, YouTube). Opetusmateriaalilauksissa ota yhteys oman alueesi oppimiskeskukseen, oman koulun kirjastoon, paikalliskirjastoon tai suoraan kustantajaan. Haamun tuotantoa myyvät kustantajan lisäksi mm. Porvoon kirjakeskus (tilaukset@kirjakeskus.fi), Kirjavälitys Oy (koulut@kirjavalitys.fi) ja Kirjastopalvelu (koulukirjat@kirjastopalvelu.fi). Lisätietoa: info@aaveet.com.

Haamu julkaisi 2019 uudistetun painoksen Marko Hautalan esikoisteoksesta *Kirottu maa* (alkup. Porvoon Julmapaino 2002). Teos soveltuu aineistoksi lukioikäisille erilaisiin kirjallisuuden tehtäviin. Oheiset tehtävät avaavat kirjallisuuden peruskäsitteitä: *henkilöt, miljöö, juoni, kerronta, kieli ja tyyli* sekä *teeman tulkinta*. Käsitteiden lisäksi paketissa tarjotaan myös luovan kirjoittamisen tehtäviä.

Haamun julkaisemaa kirjallisuutta yhdistää genre, jonka sisällä voi tutkia yliluonnollisen kokemuksia, mielen syövereitä ja mahdollisia maailmoja. *Kirottu maa* -romaanista löytyy runsaasti esimerkkejä lajityypistä. Vertailevaa tutkimusta voi tehdä sekä Haamun tuotantoon että Hautalan muihin teoksiin.

Vaikka kauhu mielletään usein pelkästään viihdyttäväksi lajityypiksi, voi sen avulla paljastaa niin psykologisia totuuksia kuin sosiaalisia lainalaisuuksiakin. Yksilön valinnat, ihmisten väliset suhteet ja yhteiskunnan valtarakenteet näkyvät kauhukirjallisuuden maailmoissa.

Haamun tehtäväpaketit tarjoavat myös oppiainerajat ylittävää tekemistä, pohtimista ja oppimista. Kirjallisuus oppiaineena on siitä kiitollinen, että sitä voi yhdistää melkein mihin tahansa muuhun oppiaineeseen. 1920-luvun Berliinin ajankuvana *Kirottu maa* soveltuu historian kurssin oheislukemistoksi ja runsaine psykoanalyysin viitteineen myös psykologian kurssiin.

Opetuksessa voi hyödyntää myös kirjatraileria: <https://www.youtube.com/watch?v=JQtUxCejKXk>

HENKILÖT

- Tutki henkilöitä ja heidän välisiään suhteita, esimerkiksi ulkonäköä, luonnetta, toimintaa, käytöstä, tunteita ja ajatuksia.
- Miten sivuhenkilöt suhtautuvat yksityisetsivä Alex Schulleriin ja miten Schuller suhtautuu heihin? Miten heidän suhteensa muuttuu teoksen aikana?
- Tutki henkilöiden sosiaalista asemaa. Miten se vaikuttaa henkilön toimintaan? Mitä se aiheuttaa juoneen, sen käännteisiin ja loppuratkaisuun? Mitä se kertoo historiasta tai kuvaamastaan ajasta?
- Teoksessa on mainittu oikeasti olemassa olleita historian henkilöitä, kuten Alfred Adler, Sigmund Freud, C. G. Jung, Wilhelm Reich, Vergilius. Etsi tietoa heistä.

MILJÖÖ

Miljöö käsitteenä tarkoittaa paitsi paikkaa niin myös aikaa, johon teos sijoittuu. *Kirottu maa* ammentaa paljon kuvaamastaan miljööstä. Kartoita teoksen ääniä, värejä, tuoksuja, esineitä, nimiä ja matkustustapoja. Mitä ne kertovat kuvaamastaan ajasta ja paikasta? Vertaile 1920-luvun Berliiniä, keskiajan Konstantinopolia ja 1920-luvun Istanbulia nykyajan Saksaan ja Turkkiin. Etsi tietoa kaupunkien historiasta. Hanki kaupunkien kartat ja sijoita kirjan tapahtumat oikeisiin paikkoihin.

Kuka tai ketkä käyttävät valtaa tai hallitsevat Hautalan kuvaamassa aikakaudessa? Millainen on naisen asema? Mihin tässä ajassa uskotaan? Mitä asioita tavoitellaan? Millainen on rahan valta? Mitä jännitteitä ajassa on? Mitä ismejä mainitaan?

Etsi faktoja ajasta, jota teos kuvaa: esimerkiksi tieteentekijöistä (Adler, Freud, Jung, Reich), ilmiöistä (alkemia, psykoanalyysi, tarot) ja aatesuuntauksista (sosialismi, kansallissosialismi, antisemitismi, ruusuristiläisyys).

Mitä historian ongelmia teos sivuaa? Miten ne vaikuttavat nykypäivään? Millainen mahdollinen maailma meillä olisi, jos historiassa olisi tapahtunut toisin? Pohdi sekä 1920-luvun Saksaa että keskiajan kahtia jakautunutta kristillistä maailmaa.

Minkä henkilökohtaisen ongelman ympärillä päähenkilön ajatukset kiertävät? Miten se liittyy psykoanalyysiin? Voiko Schullerin ongelman ja Euroopan maailmansotien välisen ajan välillä nähdä yhtäläisyyksiä?

Mieti myös syitä yliluonnollisiin ilmiöihin. Kansanperinteessä usein syynä on jokin vääryys historiassa tai jollain tavalla kesken jäänyt tehtävä. Miten *Kirotun maan* yliluonnolliset tapahtumat liittyvät historiaan? Mitä ne kertovat eurooppalaisten ihmisten elämästä, asenteista ja arvomaailmasta 1920-luvulla? Voisiko teos tapahtua nykyajassa?

H. P. Lovecraft on kauhukirjallisuuden tärkeä vaikuttaja, jonka Hautala itse mainitsee esipuheessaan yhdeksi esikuvakseen. Etsi tietoa kauhukirjallisuuden ikonista ja tutustu hänen tuotantoonsa.

Konstantinopoli kirjallisuudessa. Teoksen aloittava takauma vie lukijan keskiajan Konstantinopoliin. Tutki, mitä kaupungista on kirjoitettu muualla kaunokirjallisuudessa, esim. Mika Waltarin *Johannes Angelos*, Umberto Econ *Baudolino*, Dan Brownin *Inferno* tai suomalaiskirjailijoiden tekstejä kokoava teos *Berliini – kirjailijan kaupunki* (toim. Ritva Hapuli).

Romanttinen tyyli käyttää säätilyä usein tunnetilojen ja tapahtumien vahvistajana. Tarkkaile sään muuttumista. Mitä se kertoo? Millaista tunnelmaa se vahvistaa?

JUONI

- Erittele juonen käänneet. Voit käyttää käsitteitä *alkuasetelma*, *konflikti*, *jännitteen nouseminen*, *toiminnan huippu*, *käännekohta* ja *loppuratkaisu*.
- Ota huomioon myös mahdolliset motiivit eli toistuvat aiheumat ja aukot juonessa. Vertaile pinnalla näkyvää ulkoista juonta ja henkilöiden tajunnan kautta ilmenevää sisäistä juonta.
- Teos on jaettu neljään osaan: *Chaos Ueterum*, *Sublimatio*, *Nigredo* ja *Terra Damnata*. Selvitä näitä latinankielisiä käsitteitä sekä sanakirjan että *Kirotun maan* avulla (esimerkiksi s. 114).

KERRONTA

Erittele kerrontaa. Onko kertoja minä- vai hän-muodossa? Onko hän mukana tapahtumissa vai tarkkailijana? Onko hän-kertoja ulkopuolinen vai kaikkietävä? Kenen näkökulmista saamme kurkistaa tarinaan? Miten kertojanäkökulman muutos muuttaisi tarinaa? Onko kerronta kronologista? Onko siinä ennakoiteja tai takaumia?

Intertekstuaalisuus kytkee tarinoita ja taideteoksia toisiinsa. Etsi eroja ja yhtäläisyyksiä Konstantinopolin kuvauksesta vaikkapa aiemmin mainituista teoksista *Johannes Angelos*, *Baudolino*, *Inferno* tai *Berliini – kirjailijan kaupunki*.

Tutustu myös 1920-luvun Euroopasta kertovaan kirjallisuuteen ja poimi niistä merkkejä tulevasta toisesta maailmansodasta, esimerkiksi Ernest Hemingwayn *Ja aurinko nousee*, Thomas Mannin *Taikavuori* ja Mika Waltarin *Suuri Illusio*.

KIELI JA TYYLI

Millä keinoin kirjoittaja tulee lähelle lukijaa? Millä keinoilla hän luo uskottavuutta tekstiin? Missä on kuvausta, missä kerrontaa? Mikä osuus tekstistä on selostavaa, mikä taas kertovaa ja kuvailevaa? Löytyykö aineistosta toistoa, vastakkainasettelua, kuvakieltä? Onko tyyli arkista vai juhlavaa? Onko kieli vanhahtavaa vai nykykieltä? Onko mukana puhekieltä? Kuvaillaanko adjektiivein vai verbein? Onko lause lyhyttä vai pitkään polveilevaa? Millä keinoin luodaan sidosteisuutta?

Kiinnostava tyylintutkimuksen tehtävä olisi vertailla tätä Hautalan esikoisteosta ja myöhempää tuotantoa esimerkiksi laskemalla virkkeiden pituuksia tai adjektiivien määrää. Hautala mainitsee esipuheessaan siistineensä pitkää virkettä ja karsineensa adjektiiveja.

Kirottu maa soveltuu myös kauhuromanttisen tyylin aineistoksi. Kartoita romantiikalle tyypillisiä henkilöitä ja miljöitä sekä säätiloja. Mitä kauhulle tyypillistä löydät? Mitä realismin piirteitä esimerkiksi väkivaltakohtausten kuvauksesta löytyy? Hautala viljelee myös kosolti huumoria, joka ei tyypillisimmillään ole romantiikan piirre. Toisaalta teoksen punaisena lankana säilyy läpi tekstin pelko ja kauhu. Tutki, mistä huumori syntyy. Mikä pelottaa? Mistä aineksista kauhu saa voimansa?

Hautala paljastaa esipuheessaan toiseksi esikuvakseen Raymond Chandlerin ja tämän kovaksikeitetyn dekkarityylin. Tutustu Chandlerin tuotantoon ja vertaile *Kirotun maan* salapoliisia Philip Marloween.

LUOVA KIRJOITTAMINEN

Unet. Päähenkilö Alex Schuller on opiskellut psykologiaa, erityisesti psykoanalyysia, jossa tärkeää ainestoa ovat unet. Kirjoita mieleen jäänyt uni ja tulkitse sitä unikirjan avulla. Pidä unipäiväkirjaa. Tehkää luokan yhteinen uniruno kirjoittamalla uneen liittyviä sanoja lapuille ja järjestäkää laput dadaistiseksi satunnaisrunoksi.

Elämän eliksiiri. Sofian veljeskunta on alkemian avulla saanut aikaan elämän eliksiiriä. Laadi mainos eliksiiristä. Tee uusi elämän eliksiirin resepti.

Matkakuvaus. Kirjassa on tarkkoja kuvauksia Berliinistä ja Istanbulista.

- Kirjoita oma kuvaus näistä paikoista esimerkiksi ajatuksella, että kuvaat paikkaa matkaoppaaseen.
- Nykyään suosittuja ovat kummituskävelyt turistikohteissa. Kirjoita Berliiniin tai Istanbuliin opastusteksti kummituskävelylle.
- Tee mainosteksti aikamatkailulle iloiseen 1920-luvun Berliiniin, idän pikajunaan tai sotienvälisen ajan Istanbuliin.

Uutisointi. Kirjoita uutisia kirjan tapahtumista esimerkiksi Ludvig Ruthenbergin katoaminen, Oskar Kaufmanin murha, Jakob Kästnerin silpominen tai Pneuman väkivaltaiset hyökkäykset.

I maailmansota. Teoksessa sivutaan ensimmäistä maailmansotaa. Haastattele kuvitteellisesti kirjan henkilöitä ensimmäisen maailmansodan kokemuksista.

Näkökulma. Kirjoita jokin teoksen kohta uudestaan toisen henkilön näkökulmasta, kuten teoksen sivuhenkilönä esiintyvän Maria Ruthenbergin tai taustahahmona vilahtavan bordellinomistaja Katrin Bauerin. Vaihda myös kertoja hän-kertojasta minä-kertojaksi. Kirje tai päiväkirjateksti kyseiseltä henkilöltä on usein toimiva raami tekstille.

Aineellinen tai aineeton perintö. Sofian veljeskunta vaali länsimaista sivistystä. Laadi testamentti, johon listaat ne asiat, joiden haluat säilyvän tulevaisuuteen. Perintö voi olla aineellista tai henkistä. Tutustu myös Elävä perintö -luetteloon wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi, johon on listattu esimerkkejä elävästä kulttuuriperinnöstä Suomessa. Mitä haluaisit lisätä listalle?

Runo. Teos alkaa T. S. Eliotin runolla. Kirjoita 1920-lukulaisen vapaamittainen urbaaniruno Berliinistä.

Uusi lopetus. Teoksen loppu on avoin. Jatka kerrontaa ja selvitä, kuka avaa Schullerin toimiston oven. Mikä on Marian kohtalo?

Jatko-osa. Laadi takakansiteksti yksityisetsivä Schullerin tutkimusten jatko-osalle.